

DEMÉNY PÉTER

HIÁBA MENTEK EL

Mohácsi Árpád: *Párizsi befutó*

■ Nemzedéki regény, ottliki szimbolikával – így is össze lehetne foglalni a *Párizsi befutót*. Hat barát és két „elektronháj” sorsát írja le Mohácsi Árpád regénye, ám Luca és Piri néni csakugyan elektronhájak, amennyiben életük a hat barát életében tükröződik. Mindketten Gézához, a mostani dörzsölt alakhoz kapcsolódnak: Piri néni az édesanyja, Luca a jelenlegi barátnője.

Az 1989-es felszabadulás kiszabadulás is volt egyben, kinyílt a világ, mindenki akárhová mehetett, ott is maradhatott, akármibe foghatott. Sanyika, Gabi, Dóri, Jutocsa, Bella, Géza fogtak is mindenfélebe, de bejönni egyiküknek se jött be semmi vagy hát mindenféle bejött, csak a boldogság nem, az viszont talán nincs is. „Merényiék elmentek”, a zsarnokok világa megszűnt, de inkább megfoghatatlanabbá vált: az ember életét mindenképpen irányítja és akadályozza valami, csak most nehezebb ráfogni valakire.

A regény nyolc fejezete a nyolc szereplő köré van írva, mindig az illető szempontjából nézzük a történetet, s a történetben mindig benne vannak mind a nyolcan, bár persze másféle időszakban és másféle fénytörésben. Sanyika például amolyan világjáró lett, a többiek számára évek esnek ki az életéből, a *Dzsingisz kán kedvenc lábikrája* (2013, *Sanyika*) című fejezetből tudjuk meg, mi is lett vele közben; Jutocsa attól fél, lebukik, hiszen besúgó volt, számunkra azonban kiderül, hogy a többiek rég sejtették.

Ez a besúgás is archetipikus történet immár: valaki mindig besúgott, a többiek mindig megértik, vagy nem ér-

tik meg, mindenesetre nyelvük alig van ahhoz, amit megértenek vagy sem, összeviszva beszélnek, és ezzel nem segítenek sem magukon, sem azon, akit a szervek beszerveztek, és akinek a történetére akkor is kíváncsiak, ha nem merik bevallani.

„Kérdés, hogy lehet-e múlt nélkül élni. // Nem lehetett.” (153.) Talán ez a regény és a mögöttünk lévő múlt, a mostani jelen és az előttünk álló jövő kulcsa. Mindenki megkérdézi magától, és mindenki számára kiderül, hogy nem, de mindannyian elfedik valamivel a felismerést. Árnýékentellektüelek, vagy minek is nevezzem őket, megvan hát a képességük, hogy elfedjék. Úgy értem, hogy művelt, értelmes emberek, Ottlik mellett Hessét idézik, Sanyika fényképezéssel foglalkozik, Bella számtalan nyelven beszél, s a regény, valamint a *Luca képbe kerül* (2019, *Luca*) című fejezet első mondata: „Ez egy nagyon híres kép, igazi művészet, egyszerűen képtelen az ember kivonni magát a hatása alól.” (9.) Eleve ahhoz a nemzedékhez tartoznak, amelynek az életében a műveltség még jelentett valamit, látniuk kellett azonban, hogy ezzel immár semmire sem mennek, és így vagy úgy próbáltak kikecmeregni ebből. Vagy abból, hogy megszűnt egy akármilyen puha diktatúra, amely viszont mégiscsak megszabta az életüket, és most ez a „szabás” nincsen. Vagy hogy gyermekek voltak, mindenfélét elképzelték, aztán lett, ami lett.

„Karrier, regény” – szól a regény egyszerű, de mélyre mutató szövege. 1989 után már nem maradt más, mint valamiféle karrierbe beköltözni, il-

letve minden karrierré vált, ha az ember nem is abba szeretett volna költözni. Az „élet, regény” nem lenne ilyen jó, mert a szereplők egytől egyig úgy érzik, hogy valami nem sikerült, és ez a valami az élet volt, ami még itt van, de már tulajdonképpen elmúlt.

Egyre visszább megyünk az időben, mégsem derül ki semmi több, semmi más. Minden, ami kiderül, csak megerősíti az illúzióvesztés érzetét. Maga a regény rohanó stílusa is ezt a benyomást hangsúlyozza, meg az is, hogy mindegyik fejezet másról szól ugyan, de mindegyiket ugyanazon a hangon halljuk. „Semmi sem történt egészen így. // Sőt, voltaképpen minden egészen máshogyan történt. // Már ami megtörtént egyáltalán.” Ezt a mottót is úgy olvasom, hogy a másféle történetek is ugyanígy szólnának és ugyanezt jelentenék: valami kudarcot, amelytől nincs menekülés, és amelyet elkerülni sem lehetett volna, mert meg volt írva az időben.

A nagy kiábrándulás regénye ez a könyv, s a mondatok átrohannak ezen a felismerésen, átfutnak fölötte – éppen ezzel a futással (nézzünk a címre!) képviselik önmaguk világát. A csalódás megvallásához ez a legjobb módszer, az okos lány módszere: be is valljuk, meg nem is, el is mondjuk, de úgy, hogy nehéz legyen követni, nehéz legyen megállni egy-egy igazság mellett.

Társadalompikareszk-regény – nem is rossz meghatározás. Géza, aki bizonyos értelemben főszereplő, egy adott ponton kiszáll, de bent marad: depressziós, mégsem robban le teljesen, keveset eszik, alig beszél, mégis *van*. A madár minden fölött elszáll, de sorsához bizonyára hozzátartozik az a sok mező, erdő, rét, tenger, amely fölött átrepült. Az ember másképp van odakötözve önnön életéhez, viszont ő is sze-

retne átrepülni. Nem úgy, mint Ikarosz, a Napot már majdnem elfelejtette – bár felejtene el mindent!

Az őrs, ahogy önmagukat nevezik, mindent megpróbál ennek érdekében. Tanítanak, szerelmesek lesznek, szülnek, gyermekük lesz, elválnak, szakítanak, reménykednek. Ám mintha semminek sem lenne tétje, vagy mindennek csak úgy, mint amikor Jutocsa belép egy rendházba, s az önelemzést így „váltja ki”, így halasztja és mulasztja el. Aztán csodálkozik, hogy senki nem hisz neki.

A diktatúrából örökölt életforma, hogy ti. úgy teszünk, mintha élnénk, egész életükben üldözi és gyötri őket, bár nem veszik tudomásul, hogy mitől is olyan minden, amilyen. A barátság is lötyög rajtuk, mint valami túlságosan bő ruha. Keresik egymást, élnek egymással (ebben megint Géza vezet, ő mindegyik nővel összejön valamiképpen), kapcsolatukat azonban inkább a megszokás irányítja, mint a valódi emberi kíváncsiság. Kivel beszélgetnének, ha közösek az emlékeik? Kinek vallaná be Jutocsa, hogy mit tett? Piri néni, aki szintén besúgó volt, ki előtt szegyenkezne? Kezdetnek jó, barátságnak kevés. Abban igazi vallomásoknak kell elhangzaniuk, azok pedig nem abból születnek, hogy valaki le akarja rázni a bűneit.

A szereplők meg vannak kötve, mint Hrapka Tibor borítóján a Lenin-szobor. Tehetetlenek és szerencsétlenek, de éppen elég sok minden történik velük ahhoz, hogy ezt ne vegyék észre, vagy mindig másra fogják. Az 1989 utáni élet maga biztosít egy csomó bizonytalanságot, s ezeket mind történetnek lehet érezni. A *Párizsi befutó* ezeknek a történeteknek a regénye, s egy olyan meghatározhatatlanságé, amely a szabadsággal jött el Kelet-Európába.